

Oponentský posudek

na doktorskou disertační práci

Nástroje soukromého financování vysokoškolského vzdělání jako praktická řešení tržního selhání

Doktorand: Dipl.-Kfm. David Schmutzler

Školitel: Doc. Ing. Václav Urbánek, CSc.

Předložená doktorská disertační práce je věnována dost speciálnímu tématu: posoudit a zhodnotit rozmanité nástroje soukromého financování vysokoškolského vzdělání. Význam tohoto tématu v oblasti veřejných financí je dán především tím, že vliv lidského kapitálu je považován za nejdůležitější zdroj endogenního hospodářského růstu.

Doktorská disertační práce obsahuje 11 kapitol, které se zabývají různými aspekty diskutovaného tématu. V první úvodní kapitole autor zdůrazňuje dva zdroje financování vysokoškolského vzdělání: soukromé a veřejné a uzavírá, že veřejné možnosti jsou téměř vyčerpány.

V druhé kapitole jsou stanoveny tři hypotézy a je definován cíl práce: najít nejlepší nástroj financování vysokoškolského vzdělání. Je zde rovněž vyjádřeno poprvé přesvědčení autora: řešení pomocí akcií je lepší pro financování vysokoškolského vzdělání než řešení založené na dluhu.

V krátké třetí kapitole je zdůrazněno soustředění na mikroekonomickou úroveň, zatímco makroekonomická úroveň je ponechána stranou. Hlavní váha je na kvalitativní analýze, kvantitativní analýza je omezena na několik číselných příkladů rozptýlených v několika následujících kapitolách. Na různé soukromé nástroje vysokoškolského vzdělání je aplikováno šest hodnotících nástrojů (diskutovaných více do hloubky v kapitole 6). Pokud jde o použitou literaturu, díky krátké historii zkoumaného problému hraje hlavní roli v shromáždění potřebných literárních znalostí World Wide Web.

V úvodu (kap. 4) D. Schmutzler ukazuje, že vzhledem k nehmotné povaze vzdělání je obtížné financovat je prostřednictvím běžných tržních mechanismů, např. půjčkami. Pojem Kontrakty na lidský kapitál ("Human Capital Contracts") je relativně nový a byl uveden až v roce 2001 Royem Chapmanem. Pro nezavševčeného čtenáře je dost překvapivé tvrzení, že myšlenka využít investování do studentů jako alternativu ke studentským půjčkám pochází od Milтона Friedmana, který navrhoval soukromý trh pro financování vysokoškolského vzdělání. Musíme stále obdivovat i po tak dlouhém čase univerzálnost tohoto nositele Nobelovy ceny.

Pátá kapitola: Trh s vysokoškolským vzděláním řeší problém mikroekonomických nákladů vysokoškolského vzdělání, mikroekonomické návratnosti vysokoškolského vzdělání, překážek fungování trhu, zdrojů financování vysokoškolského vzdělání, hodnocení dostupných zdrojů a individuálních a ekonomických důsledků finančních nedostatků. Dílčí závěr, který lze odvodit po přečtení této kapitoly je, že zřejmě pro financování rostoucího rozdílu mezi příjmy a náklady typického studenta se musí najít inovativní řešení a že investování do vzdělání je vždy rizikové!

Kapitola šestá je nazvána Požadavky na ideální nástroj pro financování vysokoškolského vzdělání vyčerpávajícím způsobem analyzuje 6 shora zmíněných kritérií: Závislost na příjmu, dostupnost (stejně příležitosti musí být zajištěny pro všechny sociální vrstvy), flexibilita (mělo by záležet na studentovi, jaký finanční objem chce získat), průchodnost, financovatelnost a přidružené požadavky (ideální alternativní financování vysokoškolského vzdělání by mělo být čistě soukromé bez jakýchkoliv veřejných subvencí). Jako poslední, ale ne nedůležitý problém autor diskutuje váhy u těchto šesti kritérií (zvolené váhy jsou 10-20% u všech šesti).

Zbývající kapitoly se zabývají obsahem alternativních nástrojů. Kap. 7 Konvenční studentské půjčky jako možné řešení? říká, že běžné půjčky již financují potřeby studentů po mnoho let a že konstrukce konvenčních studentských půjček je velmi variabilní a flexibilní (obvyklými poskytovateli jsou banky a jiné finanční instituce). Hlavní vadou konvenčních studentských půjček jsou podle D. Schmutzlera splátky půjček nezávislé na příjmu, které jsou konstantní a na příjmu nezávislé.

Následující alternativa Půjčky závislé na příjmu jako možné řešení? je tématem kapitoly 8. Toto jsou běžné půjčky s jednou zvláštností: míra splácení není pevná, ale závislá na příjmu dlužníka.

Podstata autorova způsobu uvažování je vysvětlena v kapitole 9 Kontrakty na lidský kapitál jako možné řešení? Tato kapitola věnuje více než 40 stran diskusi o obsahu kontraktů na lidský kapitál jako novém akcím podobném způsobu financování. Myšlenkou je prodávat část budoucího příjmu za účelem financování vzdělání.

Investor se chová jako rizikový kapitalista při poskytování finanční podpory jedinci výměnou za podíl na jeho budoucím příjmu po předem definované době. Velký prostor je věnován vysvětlení "techniky" kontraktů na lidský kapitál. Příklad výpočtu (str. 88-91) demonstruje s využitím 3 finančních pilířů logiku této metody. Vzdělávací fondy (jejich investory mohou být společnosti, nadace, jednotlivci i university) jsou nezávislé právní subjekty shromažďující potřebné zdroje.

Historie kontraktů na lidský kapitál je velmi krátká, tudíž příkladů je jen málo (Schmutzler zmiňuje jen 3 společnosti z New Yorku, Miami a Mnichova). Lze si všimnout, že příklady v historii byli nadaní jedinci jako tenisté, hráči golfu nebo hudebníci, u nichž očekávání vysokého výtěžku má solidní základ. Můžeme přidat velmi mladé fotbalisty nebo hokejisty, jejichž výkon je posuzován skupinou vyhledávačů talentů. Vzdělávací fondy přenášejí riziko příjmu jedince na úroveň fondu, což znamená diverzifikaci rizika pomocí portfolia mnoha rozmanitých studentů. Autor shrnuje hodnocení kontraktů na lidský kapitál a dává této metodě nejlepší známku.

Jako poslední, ale ne nedůležitá možnost jsou v kapitole 10 krátce analyzovány opce na lidský kapitál. Ty mohou být doplňkovým nástrojem, ale zatím nebyly v praxi realizovány.

V závěrečné kapitole autor opakuje hlavní cíle disertace: zhodnotit a porovnat nástroje financování vysokoškolského vzdělání.

Jsem přesvědčen, že jeho záměr zaplnit mezeru v literatuře věnované této problematice byl úspěšně splněn a že tři hypotézy stanovené na začátku doktorské disertační práce byly potvrzeny jako pravdivé. Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertací. Navrhuji udělit D. Schmutzlerovi titul

PhD

11. září 2007

Doc. Ing. Vratislav Izák, CSc.